

Gyldene regler eller gamle Richards svartkonst-bok...

Franklin, Benjamin,

78 G a Br.

FRANKLIN, B.

Gylbene Reglor

eller

Gamle Richards

Handskrift
Ung...
(Bj)
o

Swartfont-bok,

hvarigenom man kan förvärfa sig
rifedom, lycka och anseende.

Lund, 1836.

Från Lundbergiska Boktryckeriet

Uf en händelse kom jag till ett ställe, der en mängd folk samlat sig för att bewista en auktion på allahanda waror. Som auktionen ännu icke war börjad, fördröf man tiden med samtal öfwer de swära tiderna. En af sällskapet wände sig stulligen till en gråhårig gubbe, som tycktes wara en wälmående man: "Och hwad säger ni fader Abraham, frågade han, om tiderna? Är ni icke också af den tron, att de dryga pålagorna skola alldeles utfuga landet? huru är det möjligt att utgöra dem? hwad råder ni oss att göra?" Fader Abraham betänkte sig litet, och swarade: "Mitt goda råd är kort och godt, ty ett ord till den wise är nog, och med ord jagar man ej katten i säcken, som gamle Richard säger." Hela sällskapet sökte förnä honom att tala; man trädde i en krets omkring honom, och han började således: "Käre wänner och goda grannar, ja, slatterna äro wissertligen ganska dryga, det medgifwes, men om wi ej hade andra än dem, som wi betala till Öfwerheten, tror jag, att wi likwäl skulle komma ut med dem. Men wi hafwa helt andra, som falla oss långt beswärligare. Wår lättja och tröghet, till exempel, kosta oss dubbelt så mycket, som de, hwilka öfwerheten får af oss, wår sáfånga tre gånger, och wåra dårskaper fyra gånger mera. Från dessa utgifter kan ingen Riksdag befria oss, hwarken till hälften eller helt och hållet; emellertid är likwäl icke allt förloradt om wi wilje följa ett godt råd; ty, som gamle Richard säger: Gud hjälper den, som hjälper sig sjelf. Swar och en skulle skrifa öfwer en regering, som twang folket att uppöftra tiondedelen af sin tid i des tjenst; men lättjan bortöfwar ännu mer från de fleste ibland oss. Räknen blott den tid, som ni tillbringen i fullkomlig syfvelöshet, det är, med att göra ingenting, eller i föströdelser, som gifwa intet igen, och ni skolen finna att jag har rätt. Syfvelöshet förkortar nödwändigt wårt lif; den gör oss swaga och krasliga. Syfvelöshet är en rost, som fräter mer än sjelfwa arbetet. En nyckel, som ständigt brukas är alltid blank, säger gamle Richard, och widare: älskar du lifwet, så förspill ej tiden, den är

det ämne, hwaraf lifwet är gjordt. Huru mycket förlöre wi ej blott derigenom att wi sofwa längre än som behöfs, utan att tänka på, att en sofwande Råf fångar inga höns, och att wi i graswen kunna få sofwa länge nog. Ur tiden det aldradyrbaraste, så är slöseri med tiden det största af allt slöseri. Ty, som gamle gubben Richard säger, förlorad tid finnes icke igen; och det som wi fölla tidsnog, räcker slutligen föllan till. Wälan då, låtom öf röra händerna, medan wi ännu hafwa krafter. Lättjan gör allting tungt, slit gör allting lätt. Den som står sent upp, blir aldrig färdig; innan han kommer rätt i arbete, är natten redan för dörren. Senfärdigheten släpar sig så långsamt fram, att armodet snart hinner upp den. Skynda på din gerning så att din gerning slipper skynda på dig.

Tidigt i säng, och tidigt opp,

Ger klokhet, rikdom, och helsosam kropp,

säger gamle Richard. Hwad hjälper det att wänta och hoppas bättre tider? Andren er sjelfwe, tiden ändrar sig nog. Slit behöfwer ej önska något, säger gamle Richard. Den, som föder sig med wäntan, står i fara att swälta ihjäl, Utan beswär får man ingenting. Jag hjälper mig fram med mina händer, efter jag har inga äfersält; och när jag får dem, så tager jag sjelf med händerna uti, ty just för det man har, måste man skatta. Gamle Richard anmärker ganska riktigt: Den som kan ett handtwerk, har ett kapital; och den som har ett godt hufwud, har ett indrägtigt och hedrande embete. Men man bör drifwa sitt handtwerk och bruka sitt hufwud annars förfölar hwarken förmögenhet eller embete att betala våra skatter. Den som will arbeta, finner alltid bröd: hungern tittar wäl inom dörren till en slitig man, men den dörs ej komma in. Polisbetjenterna komma ej eller öfwer hans tröskel: ty att vara om sig, betalar gäld, men modlöshet ökar den. Har du ännu icke funnit någon skatt, har ingen rik slägtinge gjort dig till arfwinge: desto bättre! Slit är lyckans moder. Gud ger den slitige allt. Ödla din jord, då den late sofwer, så har du såd att sälja åt honom. Arbeta i dag; du kan

ej weta hwad som hindrar dig i morgon. Ett i dag är mer wårdt än två i morgon, säger gamle Richard, äfwen som: Uppskjut aldrig till i morgon, hwad du kan göra i dag. Om du tjente hos en god herre, skulle du icke blygas, om han fann dig sysslöds? Men, nu är du din egen herre: blygs då för dig sjelf, då der är så mycket att göra för dig, ditt hus, ditt Fädernesland och din Kung. Grip an ditt handwerk med drift. Och betänk hwad gamle Richard säger: En katt med handskar på, fångar ingen råtta. Det är wist mycket nog att göra i werlden, och du har kansle af naturen sina händer, men — fatta mod wid första försöket: det går hwar dag bättre. Trånger icke regnet omsider genom marmorn? Gnager icke råttan med flit och tålmod ett tåg sönder? Låta hugg falla den starkaste ek? Mig synes, som jag hörer några af er wilja säga: så skall man då alldeles icke göra sig en maklig dag? Jag svarar som den gamla Richard: använd din tid wäl, om du will förtjena ro och nöje, och förspill ingen timme, efter du ej är säker någon minut. Maklighet är en tid, då man kan förrätta något nyttigt. Den slitige finner denna maklighet, men den late aldrig. Ty, som gamle Richard säger: Ett lif fullt af godt mak, och ett makligt lif, äro mycket olika ting. Mången, utan att arbeta, skulle nog lefwa af sitt hufwud, men dermed kommer han sålän långt. Arbete deremot skaffar beqwämlighet, öfwerflöd och aktning. Fly nöjen, och de förfölja dig. Den som spinner får ock sin söda, fast med tråkig möda:

Sedan jag fått mig en ko och ett par får,
hör jag godmorgon hwart jag går.

En ganska riktig anmärkning af gamle Richard!"

"Men blotta sliten gör det ej: wi måste äfwen wara stadige, — wi måste sjelfwa hafwa ögat på våra saker, och icke lita för mycket på andra. Ty, som gamle Richard säger: Ett tråd, som ofta omplanteras, och en familj, som ofta flyttar, triswas mindre än de, som blifwa qwar på sitt ställe. Att flytta tre gånger är lifså skadligt som att en gång undergå eldswåda. Lemna icke din handtering, så lemnar den ej eller dig. Will du

se en ting wål gjordt, så gå sjelf; i annat fall, så skicka bud. Om du will att plogen skall gå, bör du sjelf föra eller hålla på. Herrns öga gagnar mer än begge hans händer. Brist på omtanke skadar mer än brist på insigt. Den som icke wakar öfwer sina daglönare, låter sig pung stå öppen för dem. För mycken tillit till andra, har gjort mången olycklig. I denna onda werlden hjälper mistroende mer än förtroende. Sedra för sig sjelf oroar ingen annan; ty, som gamle Richard säger: Will du ha en trogen drång, som du kan fördraga, så war din egen drång. En liten försummelse kan göra en stor skada. För det att sömmet war borta ur skon, miste håsten skon; för det att skon war borta, störtade håsten, och för det att håsten störtade, måste Ryttaren gå till fots, och fienden hann upp honom samt slog ihjäl honom, hwilket annars ej händt, om han blott i rätt tid sett efter ett hästskoföm."

"Nog, käre wänner, om flit och uppmärksamhet på våra egna göromål. Till dessa båda saker bör äfwen räknas måttlighet. Den som icke wet lika så wål att spara som förtjena, kan arbeta sig ihjäl, utan att lemna efter sig ett halst öre. Ett låkert kök gör magert testamente, säger gamle Richard.

Wången egendom Giet just som den kom, För det husbonden i huset Giet ständigt i ruset Och hustrun i glans Till nöjen och dans, I stället att, som en god Matmor och qwinna, Se hief till sitt hushåll, Wåfwa och spinna.

"Will du bli rik, så lär ej allenast att förwårfswa, utan ock att spara, säger gamle Richard.

"Inskränkten er dåraktiga lust, så behöfwen ni icke att klaga öfwer swåra tider, tryckande pålagor, och stora utgifter i hushållning: ty win, qwinnor, spel och bedrågeri, säger gamle Richard, smälta ihop förmögenheten och öka behöfwet. En enda last, en enda dårskap kostar så mycket att underhålla, som två barn. Ni tron kanske, att en kopp thé, ett glas punsch, en låkerbit, något finare kläder, då och då en lustresa betyda ej mycket, men kommen ihog hwad gamle Richard säger: Många båckar små göra en stor å. Akten eder för små utgifter; en liten låcka sänker ett stort fartyg. En kråslig gom sö-

rer till tiggarskafven: narren betalar råttorna, och flokt folk förtår dem."

"Ni ären här församlade att bewista en auktion på allahanda köpmanswaror och galanterisaker. Dessa ting fallen ni goda, men alken J Er icke, så kunna de blifwa onda och skadliga för många af er. Ni tron, att det blir godt köp på dem, att de kanske gå bort wida under sitt wårde; men, om ni ej nödwändigt behöfwen dem, så betalen ni dem i alla fall för dyrt. Tänken på hwad gamle Richard säger: Köp hwad du icke behöfwer, så kommer du snart till att sälja det du behöfwer. Mången köper derföre att han får godt pris, men mången bereder ock derigenom sin undergång. Betänk dig alltid något, förwån du slutar en god handel. Fördelen deraf är ofta blott skenbar. Köpet kan, derigenom att det hindrar dig från dina göromål, i sjelfwa werket göra dig mer skada än nytta. Uel! Det är en stor dårskap att betala ångren dyrt, och likwäl blifwa denna dårskap dagligen begången wid Auktioner, efter man ej tänker på Almanackan. Den wise, säger gamle Richard, blir klok af andras skada; en narr blott af sin egen. Jag känner folk, som gerna sassa för en wacker halsduk och taga brödet från sina egna barn. Skarlakan, silke, sammet och atlas släcka elten i kölespisen. Långt ifrån att wara förnödenheter, höra de knappt till lifwets beqwämlichkeiten: men man önskar sig dem, blott efter de falla i dragat. Således hafwa menniskornas konstlade behof blifwit talrikare än deras naturliga, och således blifwer rikt folk fattigt, och måste ofta taga på kredit hos dem, som de förr knappt wili se, men som genom sparsamhet och flit bibehållit sin wälmåga. Deraf är klart, som gamle Richard säger: att en bonde på benen är bättre än en herremann på knån. Mången, som klagar mest, hade årst en liten wacker förmögenhet; men han glömde, huru han fått den, och tänkte: nu är det klart, och kan aldrig blifwa mulet igen. En så ringa afgift af förmögenhet som min, kommer icke i öfwerwägande; men, som gamle Richard säger, tager man alltid mjöl ur tunnan och lägger ej något dit igen, så kommer man snart till botten:

och när brunnen är torr, wet man först hwad watten är wärdt. Det kunde de weta förut, då de rådfrågade honom. Käre wänner, wiljen ni weta, hwad pengar äro wärde, så gån bort och lånen några, och försöken edra wänners wänslap. Guld förorsakar bekymmer, och den som går i borgen, han går i forgen, säger gamle Richard. Man lånar sin wån, och kräfwer sin owån. Den gamle Richard gifwer ett ganska godt råd, när han säger: Den barnsliga smaken för grannlåt är en farlig dårskap. Förrån du tillfredsställer dina nycker, så se efter din pung. Fåfånga är en lifså påtrångande tiggare, som armodet, och desutom långt oförskändare. Har du köpt ett wackert stycke, så får du ännu köpa tio till, att hela utstofferingen måtte passa tillsammans: ty, som gamle Richard säger, det är lättare att emotstå första begärelsen, än alla de följande, och den fattige, som efterapar den rike, är äfwen så löjlig som grodan, hwilken blåste sig upp för att blifwa stor som oren. Stora stöpp kunna wåga sig ut på djupet: små båtar måste hålla sig inwid kusten. Straffet följer gerna sådan dårskap på hålarne. Den gamle Richard säger: Den som har fåfånga till middagsmåltid, får föraktet till aftenmåltid; eller: stoltheten åter frukost med öfwerflödet, middag med armodet, och aften med skammen — Och hwartill gagnar omsider den tomma glans, för hwilken man lider så mycket? Den bibehåller hwarken helsan eller befriar från sjukdomar. Twertom, i stället att förhöja en menniskas wärde, wäcker den afwund, och påskyndar dess undergång.”

”Derföre, hwilket oförstånd att sätta sig i skuld för sådana umbärliga saker! Det är samnt, man behöfwer först att betala efter år eller ser månader: det torde hafwa lockat mången bland oss dertill, änsånt han ej har ett öre i fickan. Det är wisst ganska beqwänligt att köpa utan penningar. Men, betänken hwad det är att sätta sig i skuld! Ni gifwen andra en rättighet öfwer er frihet. Kunnen ni icke betala till utsatt tid, så måste ni bygås, då ni möten den, som ni ären skyldige. Ni darren, då ni talen med honom, och framstammen upla ursäkter. Efterhand tror ingen hwad ni lofwen. Ni förloren själfwa blygseln, och wandren er genom grofwa och nedriga lögner. Ty lögn är orättfärdighetens andra steg, äfvensom det första är att göra skuld; När skulden rider, har hon lögnen bakpå. En fri man borde kunna se hwar lefwande menniska stint i ansigtet, men armodtt bortrofwar själfkänsla och dögd. En tom såd kan icke ställas uppe, säger gamle Richard. Hwad stullen ni tänka om en Furste eller en regering, som ålade er wid straff af fångelse, att ni måste klåda eder som förnåma personer? Skullen ni icke

såga, att ni woren frött folk, och hade rätt att klåda er efter eget tycke, — att befallningen fränkte edra privilegier, och Negeringen wore tyrannisk? Likwål underkasten ni er sjelfwe ett sådant tyranni, när ni för prunkande klåder sätten er i slud, och er kreditor har rättighet, så snart honom behagar, att beröfwa er er frihet. Då ni ej ären i stånd att betala, kan han sätta er i fångelse, och låta er sitta der, så länge ni lefwen. Då ni slutaden köp, tänkten ni kanske litet på betalningen: men worgenärer hafwa bättre minne än studenärer. Worgenärer äro dagwärdjare och gifwa noga akt på termin och förfallotid: betalningsdagen kommer, förån wi ännu uppvaknat, och fordran stes, förån ni gjort anstalt att betala den. Eller, tänken ni äfwen derpå, så stalt dock terminen, som i förstone syntes så lång, förekomma eder försträckligen kortt. Ni tron, att tiden, jemte wingar på arlarna, har också fått wingar på härlarna. Den har en kortt fastlag, som är skyldig penningar, hwilka stolta betalas till Påsten. Kanste ni just ären uti de omständigheter, att ni kunnen begå en liten dårslap, utan att pligta derföre, men gömmen snarare något för ålberdomen och nödens möjliga stund; ty som gamle Richard säger, morgonrädnan warar ej hela dagen. Förtjensten kan wara af kortt waraktighet och owis; men utgifterna äro wissa, och wara så länge ni lefwen. Man kan lättare bygga två elbstäder, än alltid hålla eld på en. Så hellre i fång utan afsonmat, än att du stalt stå upp med gåld. Den som äger denna de wisas stes, stalt icke klaga öfwer dyra tider eller tryckande påtagor.” — ”Så, mina wänner, lyda förnuftsens och klohetens lärdomar. Men ni bören ej blott lita på eder slit, eder sparsamhet. Så ypperliga ting, som dessa äro, så stolta de dock, utan himmelens wälsignelse, hjelpa er föga. Bedjen derföre ödmjukt om denna wälsignelse, och waren icke hårda emot den, som är deraf i saknad, utan hasten wänstapsfullt till hans hjelp. Betänken att Job led, och litwål stes han wälsignad. Till slut må jag säga: Erfarenhet är en dyr Läromästare, men det är den endaste, som dårar kunna lära något af. Ty, ett godt råd kan man wäl gifwa, men icke förmågan att följa det. Den som icke will låta sig råda, kan icke heller hjelpas, säger gamle Richard. Och, den som ej will höra, måste känna.” — Så slutade den gamle mannen sitt tal. Folket hörde honom med uppmärksamhet, och gillade hans wisa lärdomar, men gjorde, (som är alla predikningar allmänna öde) genast motsatsen. Auktionen börjades och de fleste köpte o-rimligt, utan förnuft och öfwerläggning.

Gamle Richards efterskrift.

Jag sann, att den gode mannen hade slitigt studerat mina Almanackor, och gjort sig god nytta af allt hwad jag i 25 år framställt om betalta ämne. Att mitt namn upprepas så ofta, kunde förekomma mången ledfamt; men min egen låfånga sann sig deraf särdeles tillfredståld, fastän jag wiste, att ej tiondedelen af den wisshet, som han tillade mig, war min tillhörighet, och att jag blott uppsamlat några ar på det sunnda förnuftsens åter, hos alla nationer. Ware dermed huru det will, nog, jag beslödt att begagna hwad som war sagt; och fastän det i början war min föresats att köpa mig klåde till en ny klådning, afstod jag likwål ej från mitt beslut att ännu längre gå med den gamla. Wån! Låfare! Kan du öfvertala dig att göra likaledes, så winner du äfwen så mycket derwid som

Din

tjenstwillge

Richard Saunders.

